

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ
Факультет «Образотворче мистецтво»
Кафедра теорії і історії мистецтва

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор з
науково-педагогічної роботи
О. В. Соболев
2019

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОГО МИСТЕЦТВА

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Освітньо-професійна програма «Мистецтвознавство»
галузь знань 02 «КУЛЬТУРА І МИСТЕЦТВО»
спеціальність 023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація

Харків – 2019

Програму розроблено кафедрою теорії і історії мистецтв Харківської державної академії дизайну і мистецтв

РОЗРОБНИК програми: доцент кафедри ТІМ,
кандидат мистецтвознавства ЧЕЧИК Валентина Вікторівна

Обговорено та рекомендовано на засіданні кафедри теорії і історії мистецтв Харківської державної академії дизайну і мистецтв
(протокол № 11 від 1 квітня 2019 р.)

Зав. кафедри ТІМ (Л.Д. Соколюк)

УЗГОДЖЕНО:

Декан факультету «Образотворче мистецтво» (В.Я. Шевченко)

Завідувач навчального відділу ХДАДМ (Г.О. Жернокльова)

Затверджено Методичною радою Харківської державної академії дизайну і мистецтв (протокол № ^{15.03.} ^{24.04} від квітня 2019 р.)

@Чечик В.В., 2019

© Кафедра теорії і історії мистецтв ХДАДМ

ВСТУП

Навчальну програму навчальної дисципліни «Історія зарубіжного мистецтва» для студентів першого рівня професійної освіти (бакалавр) спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» складено кандидатом мистецтвознавства, доцентом В.В. Чечик. Програма формувалася у відповідності з освітньо-професійною програмою підготовки бакалаврів і призначена для студентів, які навчаються у Харківській державній академії дизайну і мистецтв на факультеті «Образотворче мистецтво» за спеціальністю «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація». Зміст програми ґрунтується із залученням новітніх матеріалів з історії зарубіжного мистецтва на підставі авторської методики і власного досвіду.

Предметом вивчення даної навчальної дисципліни є особливості розвитку зарубіжного мистецтва від стародавніх часів до сучасності, його основних художніх епох, стилів і напрямків, творчість визначних майстрів й їх творів.

Міждисциплінарні зв'язки. Освоєння студентами дисципліни «Історія зарубіжного мистецтва» у 1-6 семестрах здійснюється з урахуванням вимог щодо навчального процесу. Курс тісно стикається з курсами «Історія українського мистецтва», «Еволюція стилів мистецтва», «Теорія мистецтва», «Іконографія», «Історія світової культури». Тому хронологічний принцип викладання мистецтвознавчого матеріалу при необхідності замінюється концептуальним.

Метою навчальної дисципліни «Історія зарубіжного мистецтва» є формування у студентів загальної картини еволюційних процесів в зарубіжному образотворчому мистецтві за хронологічними та історичними реаліями, усвідомлення закономірностей його розвитку та вміння аналізувати еволюцію творчих практик на прикладі видатних історичних і сучасних взірців.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- сформувати у здобувача вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» низку загальних компетентностей, які достатні для виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю;
- забезпечити викладання навчальної дисципліни засобами сучасних передових методик (у тому числі електронного навчання);
- якісно організувати самостійну роботу студентів в межах навчальної програми, забезпечити системний взаємозв'язок із навчальними заняттями та самостійною роботою;
- забезпечити якісне структуроване керівництво самостійною роботою студентів;
- забезпечити якісний проміжний та підсумковий контроль виконання студентами вимог навчальної програми;
- забезпечити внутрішній та зовнішній контроль якості виконання навчальної програми.
- забезпечити повне досягнення студентами програмних компетентностей та очікуваних результатів навчання за дисципліною «Історія зарубіжного мистецтва».

Навчальна дисципліна «Історія зарубіжного мистецтва» забезпечує наступні загальні (базові) і фахові компетентності.

Загальні (базові) компетентності:

- здатність до аналізу та синтезу;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- здатність до використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- здатність до пошуку, опрацювання, аналізу та синтезу інформації щодо актуальних проблем світового образотворчого мистецтва.

Фахові (професійні) компетенції:

- здатність застосовувати методологію наукових досліджень на теоретичному і практичному рівні;
- здатність аналізувати і пояснювати історико-культурні, історико-художні, соціокультурні, семантичні, формально-образні і формально-стилістичні чинники розвитку світового образотворчого мистецтва;
- здатність ідентифікувати твори образотворчого мистецтва, здійснювати їх критичний аналіз та інтерпретацію із застосуванням сучасних методів соціальних та гуманітарних наук;
- здатність до визначення ефективності та апробації сучасних підходів та концепцій до інтерпретації феноменів образотворчого мистецтва.

У результаті вивчення курсу «Історія зарубіжного мистецтва» студент **повинен знати:**

- сучасні методологічні принципи і методичні прийоми аналізу творів образотворчого мистецтва;
- основні періоди становлення і розвитку світового мистецтва, специфіку розвитку національних художніх шкіл, їх провідних майстрів, визначні твори мистецтва;
- теоретичні закономірності образотворчого мистецтва, закони функціонування творів цієї мистецької сфери.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент **повинен вміти:**

- володіти фаховою термінологією;
- визначати стильові особливості, специфіку розвитку національних шкіл;
- виконувати пошук інформації стосовно об'єктів образотворчого мистецтва, використовувати інформаційно-комунікаційні технології;
- аналізувати процес розвитку історії зарубіжного мистецтва;
- використовувати на практиці отримані знання та навички з історії зарубіжного мистецтва.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Історія зарубіжного мистецтва» викладається студентам першого рівня вищої освіти (бакалаврату за ОПП «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»). Інформативний зміст навчальної дисципліни «Історія зарубіжного мистецтва» складається із 6 частин й 76 тем.

Мистецтво Давнього світу. Мистецтво Античності. Історія архітектури. Основи археології.

Тема 1. Вступ до курсу. Мета, структура, завдання курсу. Загальна характеристика первісного мистецтва. Мистецтво кам'яної доби.

Тема 2. Мистецтво доби бронзи та заліза.

Тема 3. Загальна характеристика мистецтва Давньої Передньої Азії. Мистецтво Шумеру, Аккаду, Вавілону.

Тема 4. Мистецтво Ассирії, Нововавілонського царства Ахеменідського Ірану. Мистецтво народів Малої Азії.

Тема 5. Загальна характеристика мистецтва Давнього Єгипту. Мистецтво доби Раннього царства.

Тема 6. Мистецтво доби Давнього царства.

Тема 7. Мистецтво доби Середнього царства.

Тема 8. Мистецтво доби Нового царства. Амарнський період.

Тема 9. Мистецтво Давнього Єгипту пізнього часу.

Тема 10. Вступ до вивчення античного мистецтва. Крито-мікенське мистецтво.

Тема 11. Мистецтво Греції гомерівського і архаїчного періодів.

Тема 12. Ансамбль афінського Акрополя: ідейне та художнє рішення, основні споруди, скульптура.

Тема 13. Скульптура Греції доби класики.

Тема 14. Скульптурні школи Стародавньої Греції епохи еллінізму.

Тема 15. Давньогрецький живопис та вазопис періоду архаїки класики та еллінізму.

Тема 16. Загальна характеристика мистецтва Давнього Риму. Мистецтво етрусків.

Тема 17. Архітектура і скульптура республіканського Риму.

Тема 18. Архітектура і скульптура періоду Римської імперії.

Тема 19. Монументальний живопис Давнього Риму.

Тема 20. Мистецтво римських провінцій.

Мистецтво Середньовіччя. Мистецтво Сходу

Тема 1. Вступ до вивчення мистецтва Візантії. Ранньохристиянське мистецтво I – IV ст.

Тема 2. Мистецтво ранньовізантійського періоду V – VII ст.

Тема 3. Мистецтво періоду іконоборства (726–843 рр.).

Тема 4. Мистецтво середньовізантійського періоду. Македонське Відродження.

Тема 5. Мистецтво Комніновської династії (1056–1204).

Тема 6. Мистецтво пізньовізантійського періоду. Палеологівській ренесанс.

Тема 7. Значення мистецтва Візантії. Візантійська спадщина у країнах східного православ'я.

Тема 8. Вступ до вивчення мистецтва середніх віків у Західній Європі. Дороманське мистецтво. Мистецтво каролінгського періоду.

Тема 9. Мистецтво Оттонівської імперії. Перші загальноєвропейські стилі.

Тема 10. Мистецтво Франції, Німеччини періоду романіки.

Тема 11. Мистецтво Італії, Англії, Іспанії періоду романіки.

Тема 12. Художні особливості готичного мистецтва Мистецтво Франції періоду готики.

Тема 13. Мистецтво Німеччини періоду готики.

Тема 14. Мистецтво Англії, Іспанії, Італії періоду готики.

Тема 15. Мистецтво країн Центральної і Північної Європи періоду готики.

Тема 16. Інтернаціональна готика (1370–1430).

Мистецтво доби Відродження

Тема 1. Вступ до вивчення мистецтва Відродження.

Тема 2. Мистецтво Проторенесансу (друга пол. XIII – XIV ст.).

Тема 3. Мистецтво Раннього Відродження в Італії (XV ст.).

Тема 4. Мистецтво Високого Відродження (кін. XV ст. – перша третина XVI ст.)

Тема 5. Мистецтво Пізнього Відродження (середина XVI ст. – 90-ті рр. XVI ст.)

Тема 6. Мистецтво Відродження в Нідерландах (XV ст. – XVI ст.)

Тема 7. Мистецтво Відродження в Німеччині (XV ст. – XVI ст.)

Тема 8. Мистецтво Відродження у Франції (XV ст. – XVI ст.).

Тема 9. Мистецтво Відродження в Англії (XV ст. – XVI ст.)

Тема 10. Мистецтво Відродження в Іспанії (XV ст. – XVI ст.)

Мистецтво Європи XVII століття

Тема 1. Вступ до курсу. Мета, структура, завдання курсу. Загальна характеристика західноєвропейської художньої культури доби бароко і класицизму XVII ст.

Тема 2. Мистецтво Італії XVII ст. Архітектура. Живопис.

Тема 3. Мистецтво Фландрії XVII ст. Творчість Рубенса, Ван Ейка.

Тема 4. Фламандський натюрморт. Жанровий живопис.

Тема 4. Мистецтво Голландії XVII ст. Хальс. Рембрандт.

Тема 5. Голландський побутовий жанр.

Тема 6. Мистецтво Іспанії XVII ст. Творчість Ель Греко.

Тема 7. Творчість Веласкеса.

Тема 8. Мистецтво Франції першої половини XVII ст.

Тема 9. Мистецтво Франції другої половини XVII ст.

Мистецтво Європи XVIII – середини XIX ст.

Тема 1. Вступ до курсу. Мета, структура, завдання курсу. Загальна характеристика західноєвропейської художньої культури XVIII – першої половини XIX ст.

Тема 2. Французький живопис першої половини й середини XVIII ст.

Тема 3. Мистецтво Італії XVIII сторіччя.

Тема 4. Мистецтво Англії XVIII ст: стан, особливості розвитку.

Тема 5. Мистецтво Франції другої половини XVIII ст.

Тема 6. Мистецтво першої половини XIX ст.: загальна характеристика. Предромантизм і романтизм.

Тема 7. Іспанський живопис XVIII ст. Творча спадщина Ф. Гойї.

Тема 8. Романтизм в мистецтві Англії кінця XVIII – першої половини XIX сторіччя.

Тема 9 Мистецтво Німеччини й Австрії XVIII - початку XIX ст.

Тема 10. Тенденції неоготики в європейському мистецтві (італійський пуризм, французький примітив).

Тема 11. Мистецтво Росії XVIII – першої половини XIX сторіччя.

Тема 12. Мистецтво Франції середини XIX сторіччя. Реалізм XIX сторіччя.

Мистецтво Європи кінця XIX ст. – першої половини XX ст.

Тема 1. Вступ до курсу. Мета, структура, завдання курсу. Загальна характеристика західноєвропейської художньої культури кінця 19 – початку XX ст.

Тема 2. Напрямок імпресіонізму в європейському мистецтві другої половини XIX ст.

Тема 3. Стиль модерн в європейському мистецтві кінця XIX ст. – початку XX ст.

Тема 4. Напрямок символізму кінця XIX ст. – початку XX ст.

Тема 5. Напрямок постімпресіонізму в європейському мистецтві кінця XIX ст. – початку XX ст.

Тема 6. Загальна характеристика західноєвропейської художньої культури першої половини XX ст.

Тема 7. Мистецтво раннього авангарду. Фовізм. Перша хвиля німецького експресіонізму. Російський неопримітивізм.

Тема 8. Європейське мистецтво між двома війнами. Мистецтво авангарду 1910-х – 1920-х років. Течії кубізм, футуризм, дадаїзм, Теорія і практика «безпредметництва».

Тема 9. Особливості творів образотворчого мистецтва «реалізму». Сюрреалізм. Друга хвиля німецького експресіонізму. Магічний реалізм. Теорія і практика соцреалізму.

Задля ефективного опанування знань і компетентностей у початковому процесі застосовуються наступні **методи**:

- генерування новітніх креативних ідей;
- розвиток навичок використання інформаційних та комунікаційних технологій;
- формування здатності працювати у міжнародному професійному середовищі;
- формування здатності продовження навчання за програмами третього рівня вищої освіти.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Акимова Л. Искусство Древней Греции. - СПб: Азбука-классика, 2007.
2. Алпатов М. В. Всеобщая история искусств. Т. 1-12. М., 1948—1949.
3. Алпатов М. В. Этюды по истории западноевропейского искусства. М., 1963.
4. Бенеш О. Искусство Северного Возрождения. М., 1973.
5. Буркхардт Я. Культура Возрождения в Италии. М., 1996 (и др. изд.)
6. Вентури Л. От Мане до Лотрека. М., 1958.
7. Вентури Л. Художники Нового времени. М., 1956.
8. Вёрман, К. История искусства всех времен и народов (Европейское искусство средних веков) / К. Вёрман. – М., 2000.
9. Виппер Б. Р. Введение в историческое изучение искусства. М., 1985.
10. Виппер Б. Р. Искусство Древней Греции. М., 1972.
11. Виппер Б. Р. Очерки голландской живописи эпохи расцвета. М., 1962.
12. Виппер Б. Р. Проблемы реализма в итальянской живописи XVII—XVIII веков. М., 1996.
13. Виппер Б. Р. Становление реализма в итальянской живописи XVII века. М., 1957.

14. Власов, В. Г. Большой энциклопедический словарь изобразительного искусства: в 8 т. / В. Г. Власов. – СПб., 2000.
15. Герман М. Импрессионизм: основоположники и последователи. - СПб: Азбука-классика, 2008.
16. Гомбрих Э. История искусства. – М., 1998.
17. Даниэль С. Рококо: от Ватто до Фрагонара. - СПб: Азбука-классика, 2007.
18. Дворжак М. История итальянского искусства в эпоху Возрождения. Т. 1-2. М., 1978.
19. Дворжак М. Очерки по искусству средневековья. Л., 1934.
20. Дмитриева, Н. А. Краткая история искусств : в 3 т. – М., 1969–1993.
21. Западноевропейская живопись XVII–XVIII вв. –Л., 1973.
22. Кларк, К. Пейзаж в искусстве / К. Кларк. – СПб., 2004.
23. Лазарев В. Н. История византийской живописи. Т. 1-2. М., 1986.
24. Лазарев В. Н. Происхождение итальянского Возрождения. Т. 1-3. М., 1956—1979.
25. Лазарев В. Н. Старые итальянские мастера. М., 1972.
26. Муратов П. П. Образы Италии. Т. 1-3. М., 1993—1994.
27. Некрасова, Е. А. Тёрнер / Е. А. Некрасова. – М., 1976.
28. Некрасова, Е. А. Уильям Блейк / Е. А. Некрасова. – М., 1960.
29. Никулин Н. Н. Золотой век Нидерландской живописи. XV век. М., 1982.
30. Певзнер, Н. Английское в английском искусстве / Н. Певзнер. – СПб., 2004.
31. Перрюшо, А. Жизнь Ренуара / А. Перрюшо. – Киев, 1994.
32. Перрюшо, А. Поль Сезанн / А. Перрюшо. – Киев : Мицтецтво, 1994.
33. Перрюшо, А. Эдуард Мане / А. Перрюшо. – М., 2000.
34. Прокофьев В. Н. Постимпрессионизм. М., 1973.
35. Прокофьева М. Н. Эдуард Мане / М. Н. Прокофьева. – М., 1988.
36. Раздольская В. Европейское искусство 19 века. Классицизм. Романтизм. – СПб, 2005.
37. Райс Д.Т. Искусство Византии. – Логдон: Слова, 2002
38. Ревалд Д. История импрессионизма. Л., 1959 (и др. изд.).
39. Ревалд Д. Постимпрессионизм. Л., 1962 (и др. изд.).
40. Ротенберг Е. И. Западноевропейское искусство XVII века. М., 1971
41. Сарабьянов Д. В. Стиль модерн. Истоки, история, проблемы. М., 1989
42. Степанов А. Искусство эпохи Возрождения. - СПб: Азбука-классика, 2005.
43. Тайандье, И. Клод Моне / И. Тайандье. – М., 1995
44. Турчин В. С. По лабиринтам авангарда. М., 1993.

45. Харрис, Н. Густав Климт. Жизнь и творчество / Н. Харрис. – М. : Спика, 1995.
46. Холл Дж. Словарь сюжетов и терминов в искусстве. М., 1996.
47. Чегодаев, А. Д. Джон Констебль / А. Д. Чегодаев. – М., 1968.
48. Чегодаев, А. Д. Импрессионисты / А. Д. Чегодаев. – М., 1971.
49. Чегодаев, А. Д. Статьи об искусстве Франции, Англии, США XVIII–XX вв. / А. Д. Чегодаев. – М., 1978.
50. Эстетика Морриса и современность / под ред. В. П. Шестакова. – М., 1987.
51. Яворская, Н. В. Романтизм и реализм во Франции в XIX веке / Н. В. Яворская. – М., 1938.
52. Якимович, А. К. Двадцатый век. Искусство. Культура. Картина мира: От импрессионизма до классического авангарда / А. К. Якимович. – М. : Изд. дом «Искусство», 2003.
53. Якимович А. Искусство и культура 17-18 вв. – СПб: Азбука-классика, 2004.
54. Янсон Х. В., Янсон Э. Ф. Основы истории искусств. СПб, 1996.

Додаткова література

55. Айналов, Д. В. Этюды о Леонардо да Винчи / Д. В. Айналов. – М., 1932.
56. Алпатов, М. В. Художественные проблемы итальянского Возрождения / М. В. Алпатов. – М., 1977.
57. Английская и французская живопись конца XIX – начала XX века: Каталог выставки. – Л., 1990.
58. Античность. Средние века. Новое время. Проблемы искусства : сб. статей. – М. : Наука, 1977.
59. Арган, Дж. К. История итальянского искусства. Т. 2 / Дж. К. Арган. – М., 1990.
60. Базен Ж. Барокко и рококо. - М., 2001.
61. Березина, В. Н. Жан-Огюст-Доминик Энгр / В. Н. Березина. – М., 1977.
62. Березина, В. Н. Французская живопись XIX в. / В. Н. Березина. – М., 1987.
63. Блаватский, В. Д. Архитектура античного мира / В. Д. Блаватский. – М., 1939.
64. Боннар, А. Греческая цивилизация : в 3 т. / А. Боннар. – М., 1962.
65. Брунов, Н. И. Памятники Афинского Акрополя. Парфенон и Эрехтейон / Н. И. Брунов. – М., 1973.

66. Бычков, В.В. Смысл искусства в византийской культуре / В.В. Бычков. – М., 1991.
67. Вазари, Д. Жизнеописания наиболее знаменитых живописцев, ваятелей и зодчих : в 5 т. / Д. Вазари. – М., 1956–1971.
68. Вальтер, А. Каспар Давид Фридрих / А. Вальтер. – Берлин, 1989.
69. Вельфлин Г. Основные понятия истории искусств. – С.-П., 1994.
70. Верман К. История искусства всех времен и народов. – М., 2001.
71. Византийское искусство. – М., 1977.
72. Винкельман, И. И. История искусства древности / И. И. Винкельман. – М., 1933.
73. Виппер, Б. Р. Английское искусство / Б. Р. Виппер. – М., 1945
74. Виппер, Б. Р. Искусство XVII века и проблема стиля барокко / Б. Р. Виппер. – СПб., 1964.
75. Всеобщая история искусств. В 6х т. / Под ред. А.Д. Чегодаева. – М., 1963-1965.
76. Всеобщая история искусств. Искусство 17-18 вв. Т. 4./ Под ред. Колпинского Ю. Д., Роттенберга Е. И.– М.: Ис-во, 1963.
77. Геллер, К. Французская живопись XIX века / К. Геллер. – Будапешт. 1988.
78. Герман, Н. Г. Антуан Ватто / Н. Г. Герман. – Л., 1980.
79. Герман, Н. Г. Уильям Хогарт и его время / Н. Г. Герман. – Л., 1977.
80. Гершензон-Чегодаева, Н. М. Брейгель / Н. М. Гершензон-Чегодаева. – М., 1983.
81. Гершензон-Чегодаева, Н. М. Нидерландский портрет XV века / Н. М. Гершензон-Чегодаева. – М., 1972.
82. Гильдебранд, А. Проблема формы в изобразительном искусстве и собрание статей / А. Гильдебранд. – М., 1914
83. Гойя, Ф. Капричос / Ф. Гойя. – М., 1992.
84. Данилова, И. Е. Джотто / И. Е. Данилова. – М., 1970.
85. Данилова, И. Е. Искусство средних веков и Возрождения / И. Е. Данилова. – М., 1984.
86. Данилова, И. Е. От средних веков к Возрождению. Сложение художественной системы картины кватроченто / И. Е. Данилова. – М., 1975.
87. Даниэль М. Европейский классицизм. – СПб, 2003.
88. Денвир, Б. Импрессионизм: Живопись: Художники и картины : альбом / Б. Денвир. – М. : Белый город, 2000. –
89. Дмитриева Н. А. Краткая история искусств. Вып. 1: от древнейших времен по XVI век. Очерки. – 3-е изд., доп. – М.: Искусство, 1985.
90. Древнеримская живопись. – М.– Л., 1966.

91. Дюби, Ж. Европа в Средние века / Ж. Дюби. – Смоленск, 1994.
92. Едикс Ю. История современной архитектуры: Синтез формы, функции и конструкции. – М., 1972.
93. Западноевропейское искусство второй половины XIX века. – М., 1975.
94. Западноевропейская живопись. – СПб., 1994.
95. Золотов, Ю. К. Французский портрет XVIII века / Ю. К. Золотов. – М., 1968.
96. Золотое сечение. – М., 1990.
97. Иконников А. В. Зарубежная архитектура: От «новой архитектуры» до постмодернизма. – М., 1982.
98. Ильина Т.В. История искусств. Западноевропейское искусство. – 1999.
99. Искусство итальянского Ренессанса: архитектура, скульптура, живопись, рисунок / под ред. Рольфа Томана. – Кёльн, 2000.
100. Искусство Франции XV–XX вв. : сб. ст. – Л., 1975.
101. Искусство этрусков и Древнего Рима. – М., 1982.
102. Испанская живопись XIX века: От Гойи до Пикассо : каталог выставки. – Л., 1987.
103. История зарубежного искусства: Учебник / Науч.-исслед. инс-т теории и истории изобраз. искусств // Под ред. М. Т. Кузьминой, Н. Л. Мальцевой, 3-е, доп. изд. – М.: Изобраз. искусство, 1983. – 488 с., ил.
104. История искусств. Западноевропейское искусство: Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по спец. «Журналистика». – М.: Высш. шк., 1983, - 317 с., ил.
105. История искусства зарубежных стран. Первобытное общество, Древний Восток, Античность / Учебник для вузов искусства и культуры // Под ред. М. В. Добросклонова и А. П. Чубовой. – М.: Изобр. ис-во, 1979, - 384 с., ил.
106. История художественной культуры. Первобытность, Древний мир: Учебник / В. Н. Шейко, А. А. Гаврюшенко, А. В. Кравченко. – Х.: ХГАК, 1998. – 190 с.
107. Итальянская живопись XVIII века. – М.; Л., 1974.
108. Калитина Н. Н. Французское изобразительное искусство конца XVIII—XX веков. Л., 1990.
109. Кантор А. М. и др. Искусство XVIII века. М., 1977
110. Каптерева Т. П., Быков В. Е. Искусство Франции XVII века. М., 1969
111. Колпакова, Г. С. Искусство Византии. Ранний и средний периоды (Серия «Новая история искусства») / Г. С. Колпакова. – СПб., 2004.
112. Колпакова, Г. С. Искусство Византии. Поздний период. 1204–1453 гг. (Серия «Новая история искусства») / Г.С. Колпакова. – СПб., 2004.

113. Колпинский Ю. Д. Искусство Древней Греции. – М.: Издательство Академии художеств СССР, 1961. – 77 с., ил.
114. Кристеллер П. История европейской гравюры XV—XVIII веков. М., 1939
115. Лазарев В. Н. Старые европейские мастера. М., 1974.
116. Лазарев, В. Н. История византийской живописи. Т. 1–2 / В. Н. Лазарев. – М., 1947–1948.
117. Левина И. Искусство Испании XVI—XVII веков. М., 1965.
118. Либман, М. Я. Дюрер и его эпоха / М. Я. Либман. – М., 1972.
119. Либман, М. Я. Искусство Германии XV—XVI веков / М. Я. Либман. – М., 1964.
120. Лившиц Н.А., Зернов Б.А., Воронихина Л.Н. Искусство XVIII в. Франция, Италия, Германия и Австрия. -- М., 1966.
121. Лившиц, Н. Искусство XVII века / Н. Лившиц, Л. Каганэ, Н. Т. Прийменко. – М., 1964
122. Лисенков Е. Г. Английское искусство XVIII века. Л., 1964.
123. Лурье, С. Я. История Греции : курс лекций / С. Я. Лурье. – СПб., 1993.
124. Львова Е. П., Кабкова Е. П., Некрасова Л. М., Стукалова О. В. Олесина Е. П. Мировая художественная культура. Эпоха Просвещения. – СПб.: Питер, 2006. – 464 с., ил.
125. Львова Е. П., Сарабьянов Д. В., Борисова Е. А., Фомина Н. Н., Березин В. В., Кабкова Е. П., Некрасова Л. М. Мировая художественная культура. XIX век. Изобразительное искусство, музыка и театр. – СПб.: Питер, 2007. – 464 с., ил.
126. Львова Е. П., Сарабьянов Д. В., Кабкова Е. П., Фомина Н. Н., ХанМагомедова В. Д., Савенкова Л. Г., Аверьянова Г. И. Мировая художественная культура. XX век. Изобразительное искусство и дизайн. – СПб.: Питер, 2008. – 464 с., ил.
127. Львова Е. П., Фомина Н. Н., Некрасова Л. М., Кабкова Е. П. Мировая художественная культура. От зарождения до XVII века. – СПб.: Питер, 2006. – 416 с., ил.
128. Лясковская, О. А. Французская готика / О. А. Лясковская. – М., 1973.
129. Матье, М. Э. Искусство Древнего Востока / М. Э. Матье и др. – М., 1968.
130. Матье, М. Э. Искусство Древнего Египта / М. Э. Матье. – М.– Л., 1961.
131. Матье, М. Э. Искусство Фив и Мемфиса времени XIX древнеегипетской династии / М. Э. Матье // Труды ГЭ, Т. II. – Л., 1958.
132. Муратова, К. М. Мастера французской готики XII–XIII вв. / К. М. Муратова. – М., 1988.
133. Недошивин, Г. А. Реймский собор / Г. А. Недошивин. – М., 1945.

- 134.Немилова, И. С. Французская живопись XVIII века / И. С. Немилова. – М., 1985.
- 135.Нессельштраус, Ц. Г. Альбрехт Дюрер / Ц. Г. Нессельштраус. – М. ; Л., 1961
- 136.Панофский, Э. Готическая архитектура и схоластика / Э. Панофский // Перспектива как символическая форма. – СПб., 2004.
- 137.Петкова С. М. Справочник по мировой культуре и искусству. Изд. 4-е. – Ростов н/Д: Феникс, 2007. – 506 с., ил.
- 138.Полевой В. М. Искусство XX века. 1901—1945. М., 1991
- 139.Рагон М. О современной архитектуре. – М., 1963. - М., 1985.
- 140.Рак, И. В. Мифы Древнего Египта / И. В. Рак. – СПб., 1993.
- 141.Ривкин Б. И. Античное искусство. М., 1972.
- 142.Романское искусство (Архитектура. Скульптура. Живопись) / под ред. Рольфа Томана. – М., 2001.
- 143.Ротенберг, Е. И. Искусство Италии. Средняя Италия в период Высокого Возрождения / Е. И. Ротенберг. – М., 1974.
- 144.Рутенберг, В. И. Титаны Возрождения / В. И. Рутенберг. – Л., 1976
- 145.Сак Л. Н., Федорук А. К. Зарубіжне мистецтво: Посібник. – К.: Радянська школа, 1980.
- 146.Символизм: энциклопедия / сост. Г. В. Дятлева, Е. Н. Биркина. – М. : ОЛМА-ПРЕСС, 2001.
- 147.Смирнова, И. А. Тициан и венецианский портрет XVI века / И. А. Смирнова. – М., 1964.
- 148.Соколов Г. И. Искусство Древнего Рима. М., 1970.
- 149.Соколов Г. И. Искусство Древней Эллады. М., 1996.
- 150.Средние века : сб. – М., 1976.
- 151.Тяжелов В. Н. Искусство средних веков в западной и центральной Европе. М., 1981.
- 152.Тяжелов В., Сопоцинский О. Искусство средних веков. Византия, Армения и Грузия. Болгария и Грузия. Древняя Русь. Украина и Белоруссия. М., 1975
- 153.Уиттик А. Европейская архитектура XX в. / А. Уиттик. – Т. 1-2. – М.: Искусство, 1960-1964.
- 154.Фехнер, Е. Ю. Нидерландская живопись XVI века / Е. Ю. Фехнер. –Л., 1949.
- 155.Фромантен Э. Старые мастера. М., 1966 (и др. изд.)
- 156.Хейзинга Й. Осень средневековья. 1988 (и др. изд.).
- 157.Хогарт, У. Анализ красоты / У. Хогарт. – Л., 1987.

158. Чегодаев А. Д. Искусство Соединенных штатов Америки 1675-1975. – М., 1976.
159. Чубова А. П., Иванова А. П. Античная живопись. М., 1966
160. Якимович А. Новое время. Искусство и культура 17-18 века. – СПб, 2004.
161. Якимович, А. К. Художник и дворец. Диего Веласкес / А. К. Якимович. – М., 1989.
162. Якимович, А. К. Шарден и французское Просвещение / А. К. Якимович. – М., 1981.